

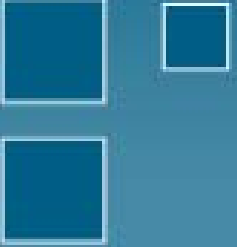

DZIECKO Z PRZEWLEKŁĄ CHOROBA
SOMATYCZNĄ W ROLI UCZNIA -
PROBLEMY PSYCHOLOGICZNE

prof. WŁADYSŁAWA PILECKA
UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI

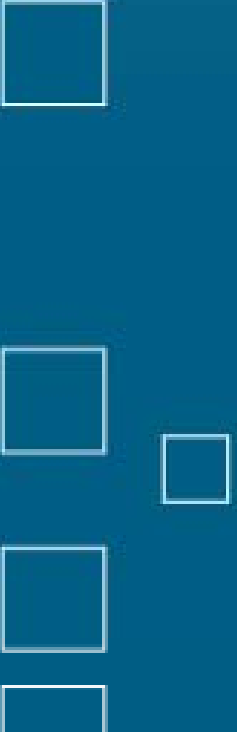

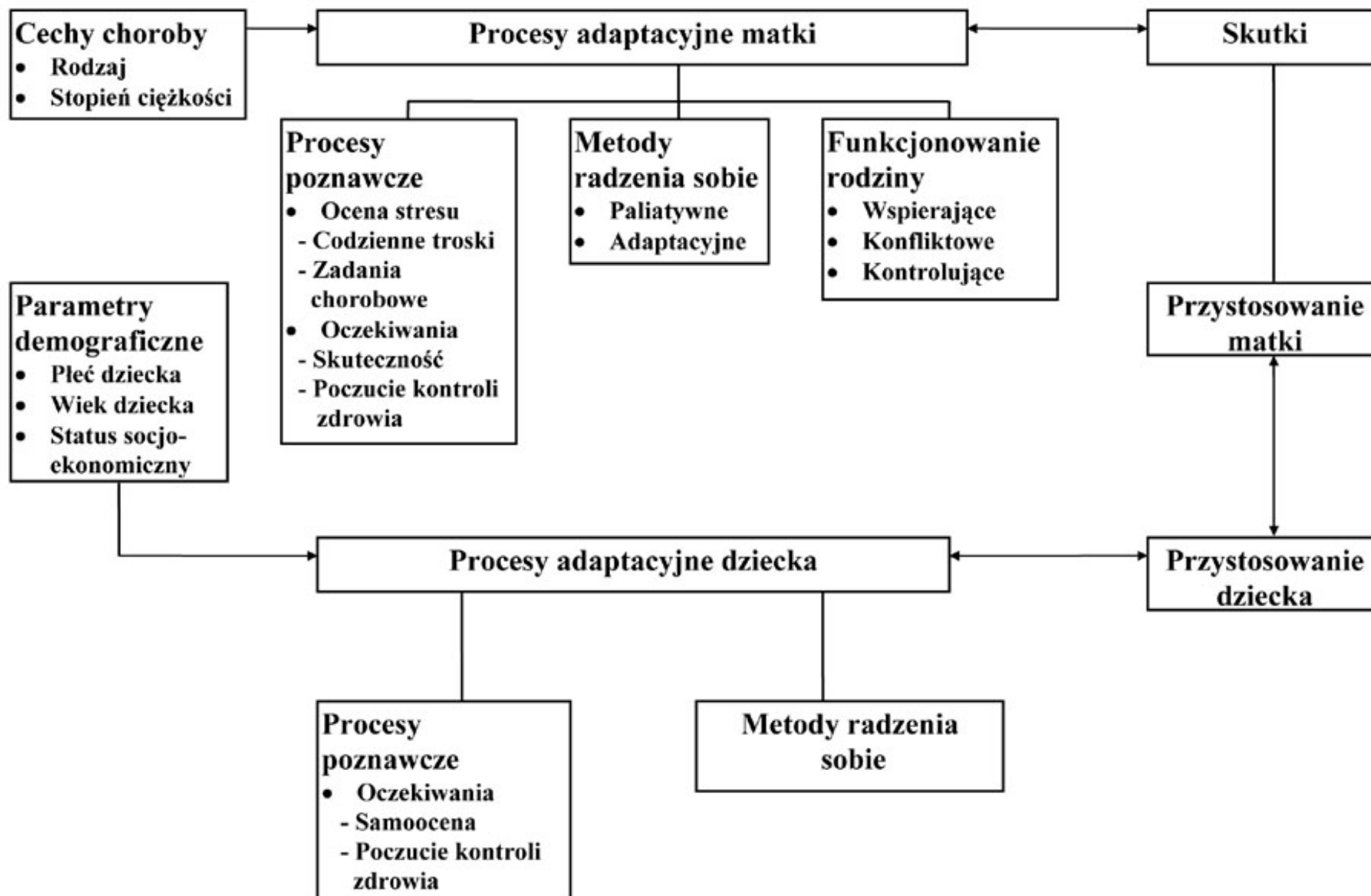
Biopsychospołeczny model choroby

Przewlekła choroba somatyczna to potencjalny stresor, przekształcający dotychczasową sytuację dziecka i jego rodziny w odmienną, z określonymi wymaganiami i ograniczeniami, którym ono samo i jego rodzina muszą sprostać. Proces radzenia sobie w tej nowej, trudnej sytuacji nazywa się **adaptacją**. Nie oznacza ona biernego dopasowania się do zaistniałych wymagań poprzez zmiany zachowania, lecz twórczą reakcję na występujące utrudnienia i zagrożenia, która w końcowym efekcie ma doprowadzić do korzystnego bilansu zysków i strat

Wyróżniające cechy medyczne:

- długi czas trwania (od kilku tygodni do wielu lat)
 - łagodniejszy przebieg
 - patologiczne zmiany strukturalne i funkcjonalne w różnych organach i układach organizmu
 - konieczność długotrwałej opieki medycznej i rehabilitacji
-

Rys. 1. Przystosowanie do choroby przewlekłej w transakcyjnym modelu stresu i radzenia sobie (według Thompsona, Gustafson, George'a i Spocka).

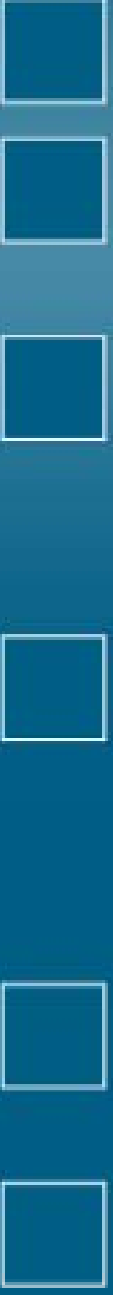

Rola ucznia - relacje

- **Uczeń - zadanie (nauka)**
 - **Uczeń - rówieśnicy**
 - **Uczeń - osoby znaczące (nauczyciele)**
 - **Uczeń - wobec samego siebie**
-
-
-
-

Uczeń - zadanie. *Rozwój poznawczy*

-
- Przewlekłe choroby somatyczne mogą modyfikować funkcjonowanie systemu nerwowego na trzy różne sposoby:
 - chory narząd w niewystarczającym stopniu zabezpiecza organizm w takie podstawowe składniki, jak tlen i glukoza, które są niezbędne dla normalnego przebiegu procesów nerwowych,
 - chory narząd w niewystarczającym stopniu oczyszcza organizm z substancji toksycznych, które mogą stanowić potencjalny czynnik uszkodzający system nerwowy,
 - funkcjonowanie systemu nerwowego może być zakłócone przez czynniki jatrogenne, np. hipoksję, powstałą w czasie zabiegu chirurgicznego, leki immunosupresyjne podawane w czasie transplantacji narządów, infekcje.

Rozwój poznawczy cd.

Zmiany powstające w pracy systemu nerwowego mogą być niezwykle subtelnej natury, nie poddające się żadnej diagnozie czy to klinicznej, czy neurologicznej. Mogą się manifestować w zakłóceniach *procesów pamięci, rozumienia, w wahaniach nastroju, w obniżeniu odporności, a w dalszej konsekwencji mogą nie być obojętne dla jakości życia pacjentów.*

Czynniki ryzyka związane z chorobą:

- długi czas trwania choroby
 - ciężki przebieg
 - początek w pierwszych latach życia
 - sposób leczenia
-
-
-
-

Skutki w funkcjonowaniu poznawczym:

- uczenie się i procesy pamięciowe
- uwaga
- funkcje percepcyjno-motoryczne
- plastyczność operacji umysłowych
- tempo i rytm rozwoju psychoruchowego

Uczeń - rówieśnicy. *Rozwój emocjonalny*

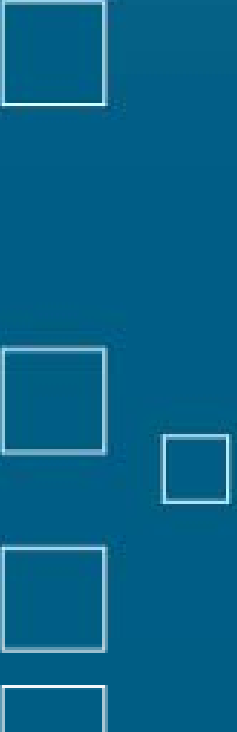
- skłonności neurotyczne - wysokie lub paradoksalnie niskie
- skłonności depresyjne - wysokie lub paradoksalnie niskie

Niskie wyniki:

- skuteczna kontrola negatywnych emocji
- tłumienie lub świadome wypieranie
- subiektywny obraz emocjonalnych trudności

Rozwój społeczny

- dzieci i młodzież przewlekle chorzy posiadają taki sam zakres kompetencji społecznych jak dzieci zdrowe i nie napotykają trudności w kontaktach rówieśniczych,
 - niektóre aspekty kompetencji społecznych (empatia, komunikowanie się) są słabiej rozwinięte u dzieci i młodzieży przewlekle chorych, którzy w związku z tym nie zawsze potrafią nawiązywać satysfakcjonujące interakcje z otoczeniem,
 - przewlekle chorzy manifestują wiele trudności adaptacyjnych, ich kontakty z rówieśnikami są raczej ubogie, często są oni izolowani, a nawet odrzucani przez zdrowych rówieśników
-

Czynniki ryzyka

- dolegliwości somatyczne utrudniają osiągnięcie niezależności od rodziców, którzy z obawy o zdrowie dziecka preferują restrykcyjny i dyrektywny styl wychowania,
- chore dzieci rzadziej nawiązują kontakty z rówieśnikami z powodu częstych hospitalizacji, różnego rodzaju interwencji medycznych oraz okresowego pogorszenia stanu zdrowia, tym samym więc ich umiejętności nawiązywania, podtrzymywania i kontynuowania relacji rówieśniczych rozwijają się w wolnym tempie

Czynniki ryzyka cd.

- nie wszystkie rodzaje zajęć i zabaw są dostępne dla chorych dzieci, co niewątpliwie może obniżać ich atrakcyjność jako partnerów dziecięcych aktywności
 - poczucie własnej skuteczności rozwija się u nich wolniej z powodu nadopiekuńczości rodziny, uzależnienia od osób leczących oraz rzadziej odnoszonych sukcesów w różnego rodzaju działaniach podejmowanych z własnej inicjatywy
-
-
-
-
-
-
-

Uczeń - osoby znaczące.

-
-
-
-
-
-
-
-
-
- pozytywna percepcja nauczyciela-
opiekun, doradca, przyjaciel
 - negatywny i zagrażający obraz -
uczniowie z trudnościami
adaptacyjnymi

Uczeń wobec samego siebie.

Koncepcja samego siebie.

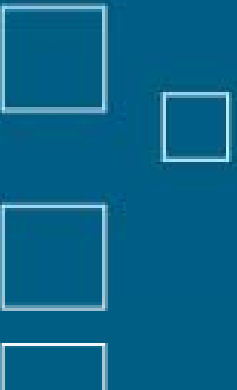
Całokształt przekonań dziecka dotyczących jego osoby. Treść koncepcji samego siebie stanowią określone kompetencje osobiste: fizyczne, intelektualne, edukacyjne, emocjonalne, społeczne oraz zachowanie. Struktura zaś obejmuje: samopis, samoocenę, samoakceptację.

Dwa zadania rozwojowe:

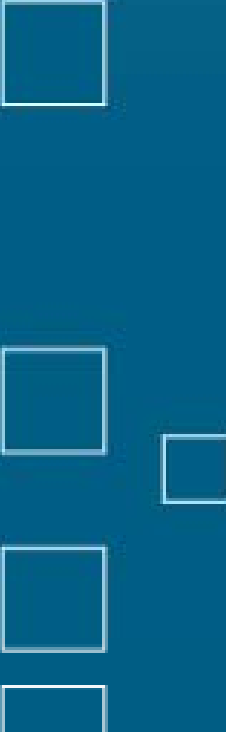
- kształtowanie pozytywnej tożsamości
- ustalenie właściwej rozbieżności pomiędzy ja realnym a idealnym

Mechanizmy rozwoju: porównania społeczne oraz zmaganie się z konfliktami intrapsychicznymi

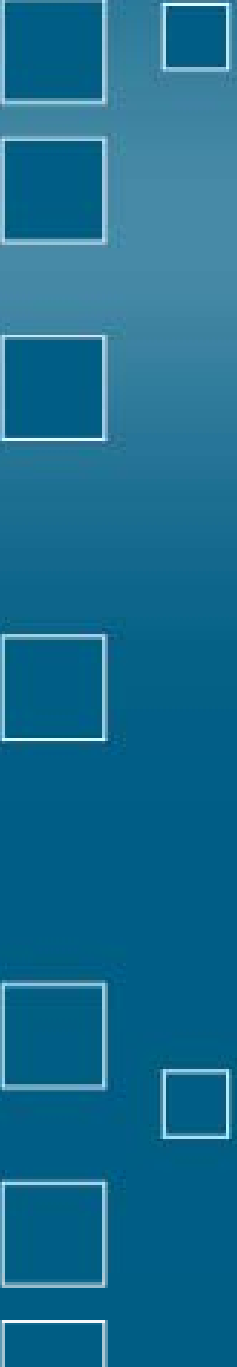
Choroba przewlekła powoduje:

- samopisy bogate w treść, zróżnicowane i refleksyjne
 - poczucie odmienności i niższej atrakcyjności fizycznej
 - niższą adekwatność samooceny (zaniżona lub zawyżona) oraz niższą jej stabilność
 - samoakceptacja to bardziej trwały wymiar koncepcji własnej osoby, stałe dążenie do utrzymania korzystnego jej poziomu
 - umiejscowienie poczucia kontroli zależy od rodzaju i stopnia ciężkości oraz wychowania
-

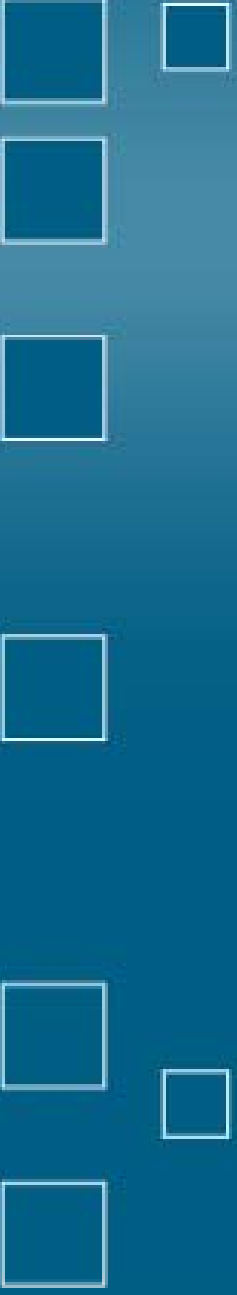
Koncepcja własnej choroby

Całokształt doświadczeń związanych z koniecznością realizacji roli osoby chorej, a więc struktura ta obejmuje wiedzę na temat choroby, emocje i doznania, które ta choroba wywołuje oraz reakcje i zachowania, pozwalające mniej lub bardziej skutecznie radzić sobie w tej nowej sytuacji

Właściwości:

- bogaty zasób wiedzy na temat własnej choroby stanowi spójną i logiczną całość
 - cechuje ją umiarkowany optymizm
 - choroba dla większości dzieci i młodzieży stanowi przeszkodę udaremniającą realizację planów osobistych i edukacyjnych, dla pewnej grupy młodzieży stanowi swoiste doświadczenie wzbogacające rozumienie siebie i innych
 - radzenie sobie najczęściej przyjmuje postać strategii unikowych, rzadziej zadaniowych
-

Koncepcja świata (światopogląd)

Całokształt doświadczeń dotyczących szeroko rozumianego środowiska, które można opisać, charakteryzując jego *dojrzałość* (spójność, program na życie, realizm), *barwę* (optymizm, pesymizm, lęk) oraz *treść* (humanistyczna, społeczna i pragmatyczna).

Chora młodzież tworzy:

- bogatą i różnorodną koncepcję świata w swej treści
 - nasyconą pozytywnymi emocjami
 - treść koncepcji świata zależy od doświadczeń młodych ludzi
 - mniej nasilona aktywność zewnętrzna pobudza refleksję wewnętrzną i sprzyja rozwojowi systemu wartości, z dominacją wartości duchowych
-
-
-

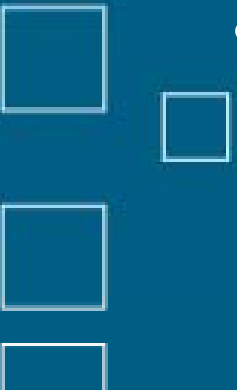

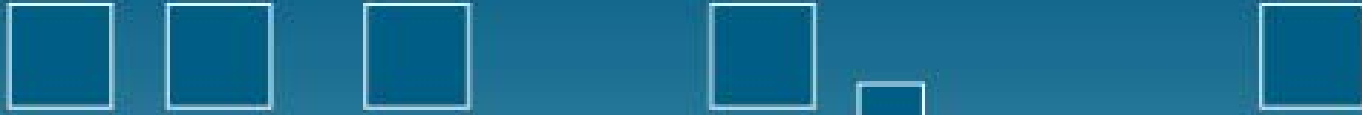
WARTOŚCIOWANIE W SYTUACJI UTRATY ZDROWIA

- Moja choroba jest doświadczeniem, bo nauczyłem się przyjmować oraz walczyć z troskami i zmartwieniami
 - Moja choroba jest wartością, bo przez nią wiele się nauczyłam, wiem czym jest ból, umiem docenić szczęście , a także dzięki niej poznałam wielu wspaniałych ludzi, z którymi mam nadzieję, nigdy nie stracę kontaktu
 - Ciągłe stawia przede mną problemy, są wymagania , które muszę pokonywać, czasem przeszkody i to myślę mnie wzbogaca
-

WARTOŚCIOWANIE W SYTUACJI UTRATY ZDROWIA cd.

- Dzięki niej mogę się sprawdzić w wielu sytuacjach, jest próbą charakteru, każdy w życiu nosi jakiś krzyż
 - Mogę w ten sposób sprawdzić moje możliwości, walczyć z przeciwnościami i pokonywać przeszkody, a w szczególności kształtować moją psychikę, aby się nie załamać
 - Jak bym był sprawny, to raczej wpadłbym w kiepskie towarzystwo, a kiedy jestem w takim stanie, to staram się ciężko pracować, żeby coś w życiu osiągnąć, mam swój cel.
-

Dziękuję za uwagę.